

Correctievoorschrift VMBO-GL en TL

2026

tijdvak 1

maatschappijkunde CSE GL en TL

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 3.21, 3.24 en 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 3.21 tot en met 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goedgekeurd worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommitteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

Toelichting status correctievoorschrift

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

Verkeer tussen examinerator en gecommitteerde (eerste en tweede corrector)

Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

Toelichting aanvullingen op het correctievoorschrift

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking:

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout:

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen. Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de n-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt 1 scorepunt toegekend.

Politiek en beleid

1 B

2 B

3 maximumscore 2

1 = gemeenteraadsleden

2 = gemeenteraadsleden

3 = wethouders

4 = wethouders

indien vier antwoorden juist 2

indien drie of twee antwoorden juist 1

indien minder dan twee antwoorden juist 0

4 maximumscore 2

a = 4 (progressief) of 2 (liberaal)

b = 1 (populistisch)

c = 2 (liberaal)

d = 3 (nationalistisch) of 1 (populistisch)

indien vier antwoorden juist 2

indien drie of twee antwoorden juist 1

indien minder dan twee antwoorden juist 0

Opmerking

Let op: elk begrip mag maar één keer worden gebruikt.

5 A

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

6 maximumscore 2

- RTL Nieuws heeft de waakhondfunctie vervuld, want uit tekst 2 blijkt (voorbeeld van een juist antwoord) dat het beleid van (demissionair) minister Yeşilgöz-Zegerius gecontroleerd is door RTL Nieuws / door onderzoek van RTL Nieuws misstanden bij de inlichtingendienst van de politie worden getoond. 1
- RTL Nieuws heeft de agendafunctie vervuld, want uit tekst 2 blijkt (voorbeeld van een juist antwoord) dat naar aanleiding van een bericht van RTL Nieuws Kamerlid Van Baarle een debat heeft aangevraagd / door een bericht van RTL Nieuws het onderwerp op de politieke agenda is gekomen. 1

Opmerking

Alleen een scorepunt toekennen voor een juiste uitleg als deze past bij de juiste functie voor de democratie.

7 B

8 A

9 maximumscore 2

- nummer = 3 1
- nummer = 6 1

10 maximumscore 2

1 = onjuist

2 = juist

3 = onjuist

4 = juist

indien vier antwoorden juist 2

indien drie of twee antwoorden juist 1

indien minder dan twee antwoorden juist 0

11 B

12 C

13 B

Vraag	Antwoord	Scores
14	maximumscore 2 Juiste antwoorden zijn (twee van de volgende): – artikel 1 van de grondwet / gelijkheidsbeginsel – persvrijheid – vrijheid van meningsuiting per juist antwoord	1

Criminaliteit en rechtsstaat

- 15 **maximumscore 1**
Criminaliteit is een relatief begrip, want uit tekst 6 blijkt (voorbeeld van een juist antwoord) in Kameroen zijn relaties tussen mensen met hetzelfde geslacht verboden, in Nederland zijn die niet verboden.
- 16 **maximumscore 1**
spreekrecht
- 17 **maximumscore 2**
- materieel gevolg: financiële kosten voor het vervangen van telefoon / tas / identiteitskaart 1
 - immaterieel gevolg: paniekaanvallen / misselijkheid / blokkeren 1
- 18 **D**
- 19 **D**
- 20 **C**
- 21 **maximumscore 1**
1 = juist
2 = juist
- Opmerking*
Het scorepunt alleen toekennen als beide antwoorden juist zijn.
- 22 **maximumscore 1**
De maatregel is niet effectief, want in tekst 8 staat dat (voorbeeld van een juist antwoord) veel jongeren hun telefoon nog steeds gebruiken tijdens het fietsen.
- 23 **D**
- 24 **B**

Vraag	Antwoord	Scores
25	maximumscore 1 De oplossing past bij de liberale stroming, want haar oplossing is gericht op zwaarder straffen / repressie. <i>Opmerking</i> <i>Alleen een scorepunt toekennen als beide antwoordelementen juist zijn.</i>	
26	maximumscore 2 • voordeel (voorbeeld van een juist antwoord): Ook niet-aangegeven misdrijven komen in de cijfers naar voren. • nadeel (voorbeelden van een juist antwoord): – Er kan een emotionele drempel bestaan voor het beantwoorden van de vragenlijsten. – Voor sommige vormen van criminaliteit zijn niet altijd aanwijsbare slachtoffers waardoor die niet gemeten worden.	1 1
27	B	
28	maximumscore 2 • In tekst 10 is het dilemma tussen rechtshandhaving en rechtsbescherming te herkennen, • want uit tekst 10 blijkt dat de burgemeester de maatregel preventief fouilleren wil invoeren (rechtshandhaving), maar dat daardoor de (burger)rechten (van verdachten) beperkt worden (rechtsbescherming) of • In tekst 10 is het dilemma tussen veiligheid en privacy te herkennen, • want uit tekst 10 blijkt dat de burgemeester de maatregel preventief fouilleren wil invoeren (veiligheid), maar dat daardoor de (burger)rechten (van verdachten) beperkt worden (privacy)	1 1
29	B	
30	B	
31	B	
32	B	

Vraag	Antwoord	Scores
33	maximumscore 2	
	1 = maatregel	
	2 = hoofdstraf	
	3 = maatregel	
	4 = bijkomende straf	
	indien vier antwoorden juist	2
	indien drie of twee antwoorden juist	1
	indien minder dan twee antwoorden juist	0

Analyse maatschappelijk vraagstuk: Verkeersonveiligheid door de fatbike

- 34 maximumscore 2**
- Alinea 6 gaat over de fase beleidsvoorbereiding / fase 2 1
 - want (voorbeelden van een juist antwoord) 1
 - het kabinet is van plan maatregelen te nemen.
 - er moeten nog maatregelen en wetsvoorstellen worden bedacht.
- of
- Alinea 6 gaat over de fase beleidsuitvoering / fase 4 1
 - want (voorbeeld van een juist antwoord) de politie houdt controles op rollerbanken (die speciaal voor elektrische fietsen zijn). 1
- 35 maximumscore 2**
- Tekst 1 voldoet ook aan het criterium controleren van feiten via een andere bron, 1
 - want (voorbeelden van een juist antwoord) 1
 - uitspraken van een hoofd Spoedeisende Hulp en een neurochirurg worden in het artikel opgevoerd naast cijfers van kenniscentrum Veiligheid NL.
 - uitspraken van een hoofd Spoedeisende Hulp worden opgevoerd naast uitspraken van een neurochirurg.

Vraag	Antwoord	Scores
36	maximumscore 2	
	Referentiekader betekent het geheel van iemands persoonlijke normen, waarden, kennis en ervaringen.	1
	Het verband tussen het referentiekader van de neurochirurg en zijn mening over een fietshelm is (voorbeelden van een juist antwoord)	1
	- Bots persoonlijke ervaring is dat hij in zijn werk als neurochirurg een toename ziet van het aantal jongeren die een hersenoperatie nodig hebben als gevolg van een ongeluk met een fatbike. Het gebruik van een fietshelm zal het aantal ongelukken met fatbikes dat hersenschade tot gevolg heeft verminderen. - Bots kennis over de hersenen en de risico's van een harde val zorgen ervoor dat hij weet dat een fietshelm de hersenen beschermt / veel ernstig letsel kan voorkomen.	
37	maximumscore 4	
	Kenmerk: Het probleem kan door middel van gezamenlijke actie of door optreden van de overheid worden opgelost/aangepakt	1
	en dit is te herkennen in tekst 2, want (voorbeeld van een juist antwoord) de politieke partijen doen een oproep aan de minister / de minister is een campagne gestart.	1
	Kenmerk: Er bestaan verschillende meningen over de oplossing van het probleem	1
	en dit is te herkennen in tekst 2, want (voorbeeld van een juist antwoord) de minister ziet een helmplicht als oplossing, terwijl verschillende politieke partijen en Veilig Verkeer Nederland (ook) een leeftijdsgrens als oplossing zien voor het probleem.	1
38	maximumscore 2	
	Juiste antwoorden zijn (twee van de volgende):	
	– allerlei vormen van openlijke actie – politieke partijen inschakelen of persoonlijk contact opnemen met politici – een klacht of bezwaarschrift indienen bij de volksvertegenwoordiging of het dagelijks bestuur – een petitie indienen – de openbaarheid zoeken door inschakelen van media – een politieke partij oprichten – een burgerinitiatief indienen – van officiële inspraakmogelijkheden gebruikmaken – lobbyen – overleg in adviesorganen	
	per juist antwoord	1
39	B	

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

40 maximumscore 2

- De campagne kan een informerende functie hebben, want (voorbeeld van een juist antwoord) kinderen/jongeren en ouders worden geïnformeerd over de gevolgen van opgevoerde fatbikes/elektrische fietsen in het verkeer. 1
- De campagne kan een socialiserende functie hebben, want (voorbeeld van een juist antwoord) in de campagne wordt kennis overgebracht met als doel om mensen hun gedrag te laten aanpassen (bijvoorbeeld dat mensen fatbikes/elektrische fietsen niet opvoeren) / de campagne is gericht op het overdragen van normen en waarden / de campagne heeft een opvoedkundige functie. 1

41 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat:

- een argument uit de tekst dat aansluit bij de gekozen maatregel van de kandidaat. 1
- een beargumenteerde afweging tussen de twee maatregelen die aansluit bij de eerder gemaakte keuze van de kandidaat. 1

voorbeelden van juiste antwoorden:

Ik vind een leeftijdsgrens geschikter, want in tekst 1 staat dat vooral kinderen tussen de 10 en 14 met ernstige verwondingen en botbreuken op de Spoedeisende Hulp terechtkomen / want in tekst 2 staat dat kinderen die jonger zijn dan 16 de gevaren nog helemaal niet goed kunnen inschatten.

De andere maatregel vind ik minder geschikt, omdat (voorbeeld van een juist antwoord) een helm de jonge bestuurders van een fatbike het gevoel kan geven nog snel(ler) te kunnen rijden waardoor er nog meer ongelukken kunnen gebeuren / een helm alleen maar tegen hoofdletsel beschermt, niet tegen letsel aan andere delen van het lichaam / een helm de andere deelnemers van het verkeer niet beschermt.

of

Ik vind een helmplicht geschikter, want in tekst 1 staat dat het gebruik van een helm de kans op zwaar letsel verlaagt / in tekst 2 staat dat de minister zegt dat een helm veiliger is en dat het de fatbike minder aantrekkelijk zal maken.

De andere maatregel vind ik minder geschikt, omdat (voorbeeld van een juist antwoord) een leeftijdsgrens er alleen voor zorgt dat jongeren beschermd worden en niet mensen die ouder zijn.

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examinator in de applicatie Wolf. Cito gebruikt deze gegevens voor de analyse van de examens. Om de gegevens voor dit doel met Cito uit te wisselen dient u ze uiterlijk op 28 mei te accorderen.

Ook na 28 mei kunt u nog tot en met 10 juni gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

tweede tijdvak

Ook in het tweede tijdvak wordt de normering mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Wissel te zijner tijd ook voor al uw tweede-tijdvak-kandidaten de scores uit met Cito via Wolf. Dit geldt **niet** voor de aangewezen vakken.

6 Bronvermeldingen

tekst 1	bron: nos.nl van 30 mei 2024
vraag 4	bron: d66.nl, pvv.nl en vvd.nl, geraadpleegd januari 2025
tekst 2	bron: tweedekamer.nl van 23 januari 2024
tekst 3	bron: tweaker.net van 30 mei 2024
tekst 4	bron: studio040.nl van 26 april 2024
tekst 5	bron: nji.nl van 2 december 2024
tekst 6	bron: nos.nl van 4 juli 2024
tekst 7	bron: nhnieuws.nl van 26 maart 2024
tekst 8	bron: regiobodeonline.nl van 9 januari 2024
tekst 9	bron: x.com/ingridmichon van 15 april 2024
tekst 10	bron: 112vlissingen-souburg.nl van 6 september 2024
tekst 11	bron: rechtspraak.nl van 2 april 2024
tekst 12	bron: hvbjuristen.nl geraadpleegd 1 november 2024
tekst 13	bron: rtvutrecht.nl van 6 augustus 2024
bijlage	
tekst 1	bron: nhnieuws.nl van 6 juni 2024
tekst 2	bron: nos.nl van 3 september 2024